

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i
Linköpings stift 2005

GÅRDEBY KYRKA

Gårdeby socken
Söderköping kommun
Linköpings stift
Östergötlands län

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

GÅRDEBY KYRKA

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift
Delrapport maj 2005

Innehåll

Inledning.....	3
Bakgrund.....	3
Syfte.....	3
Kulturminneslagen.....	3
Kulturhistorisk bedömning.....	3
Inventeringens uppläggning och rapport.....	4
GÅRDEBY KYRKA.....	5
BESKRIVNING OCH HISTORIK.....	5
<i>Socknen</i>	5
<i>Kyrkomiljön</i>	6
<i>Kyrkogården</i>	6
<i>Kyrkobyggnaden</i>	6
Exteriör beskrivning.....	7
Interiör beskrivning.....	8
KULTURHISTORISK BEDÖMNING.....	10
<i>Kyrkogården</i>	10
<i>Kyrkobyggnaden</i>	10
ÖVRIGT.....	11
Aktuella skyddsformer.....	11
Övriga inventeringar.....	11
Källor.....	11
Kartor.....	11
HÄNDELSELISTA.....	12
Källor.....	15

Inledning

Bakgrund

Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapsunderlaget för våra kyrkobyggnader och kyrkomiljöer genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering. På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen inom stiftets del av Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkobyggnader som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de kyrkobyggnader som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkans kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkan/kapellet och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrko/kapellbyggnaden samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkobyggnader/kapell och kyrkomiljöer i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar av kyrkobyggnaden.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Bedömningen utgår från såväl den enskilda kyrkobyggnadens värden som kyrkomiljöns i sin helhet, men också till värden i förhållande till andra kyrkobyggnader i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall

till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkobyggnaden, en beskrivning av exteriör och interiör, fotografier och en kulturhistorisk bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältedel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkobyggnadens historia. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i denna rapport. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, vilket är ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet, fotografering och rapportsammanställningen har utförts av antikvarie Jessica Åkeson vid Östergötlands läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

GÅRDEBY KYRKA

Gårdeby kyrka 1:1, Gårdeby socken, Söderköpings kommun, Hammarkinds härad, Östergötlands län och landskap, Linköpings stift

Gårdeby kyrka byggdes under 1200-talets senare hälft, och är ett sent exempel på en romansk absidkyrka. Dateringen är säkerställd genom dendrokronologiska provtagningar på den ursprungliga absidvinden. Det är länets östligaste absidkyrka. Byggnaden är uppförd av gråsten med rektangulärt långhus och smalare absidkor. Under senmedeltid byggdes en sakristia till i norr. Huvudingången ligger i väster, och det finns även en separat ingång till sakristian. Fasaderna är spritputsade med släta omfattningar och avfärgade i vitt. Samtliga takfall är spåntäckta. Exteriören har bevarat mycket av sin ursprungliga karaktär, medan olika tider har fått sätta avtryck på kyrkorummet och dess inredning. Kyrkomiljön och dess fornlämningsrika omgivningar är av riksintresse för kulturmiljövården.

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Socknen

Gårdeby är en medeltida socken och finns omnämnd 1337 som *Gardby*. Församlingen utgjorde annex till Skärkind fram till 1587 då kung Johan den III beviljade församlingen egen präst och prästgård. Socknen, som är en av länets minsta, är belägen 2,5 mil söder om Norrköping. Naturen är omväxlande med slättbygd kring kyrkan och däromkring skogsmark. Gårdarna och byarna ligger på moränholmar i lerslätten. Den dominerande näringen har varit jordbruk. Trakten kring kyrkan är fornlämningsrik och här finns ett omfattande stensträngssystem med tillhörande boplatser.

Kyrkomiljön

Gårdeby kyrka ligger på en höjd omgiven av ett småbrutet uppodlat landskap. Väster om kyrkogården står en klockbod inköpt 1830 från Skärkind. Fasaderna är klädda med faluröd lockpanel och bodens tälttak är spånklätt. Den enkla bräddörren och de rektangulära ljudluckorna är svartmålade. Klockorna är gjutna av Magnus Hultman i Norrköping och bär årtalen 1730 för storklockan respektive 1748 för lillklockan som då blev omgjuten. Klockboden ska enligt uppgift ha föregåtts av en klockstapel som var placerad på kyrkogården. En skola byggd 1951 finns väster om kyrkan och inrymmer även församlingshem. Det är en beige ädelputsad länga uppdelad i en envåningsdel samt en tvåvåningsdel, med rött tegeltäckt sadeltak och vita enluftsfnster. När den nya skolan stod färdig revs den reveterade träbyggnad som hade tjänat som skollokal sedan 1840-talet för att ge plats för en parkering. De fd lärarbostäderna finns dock kvar ett stycke sydväst om kyrkan, tre rödmålade träbyggnader i en våning med inredd vind. Längs infartsvägen till kyrkan ligger det fd kommunalhuset, en rödmålad träbyggnad från 1919, idag ombyggd till privatbostad. Den fd prästgården ligger i Åkerby, en kilometer sydväst om kyrkan.

Kyrkogården

Kyrkogården omgärdas av en stenvägg samt en trädkrans. Huvudingången är placerad i väster, ingångar finns även i söder och i öster. Kyrkan omges av grusade gångar och gräsmattor. I kyrkogårdens sydöstra del finns en faluröd fd likbod i två våningar, sedan 1950-talet använd som redskapsbod. Byggnaden är knuttimrad och täcks av ett sadeltak med betongtegel. Mot väster finns en svart, plåttäckt dubbeldörr med vitt foder samt ett ovanliggande lunettfnster, och mot söder en svart panelklädd dörr av ålderdomligt utseende.

Efter avslutad kyrkogårdsinventering kompletteras historiken och beskrivningen.

Kyrkobyggnaden

Gårdeby medeltida kyrka är uppförd av gråsten och består av långhus, smalare kor och absid under branta sadeltak. En dendrokronologisk undersökning utförd år 2000 pekar på att byggnadstiden ligger kring 1275 - ett sent exempel på en romansk absidkyrka. Proverna togs på absidvinden vars takkonstruktion är ursprunglig. Resten av taket återuppbyggdes efter en brand som man kan se spår av i form av brandskador på murarna på vinden. Provtagningar av långhusvinden visar att den återuppbyggdes i mitten av 1300-talet varför branden bör ha inträffat under 1300-talets första hälft. Sakristian är sannolikt byggd under senmedeltid. Kyrkorummet har ursprungligen haft öppen takstol eftersom innermurarna visar spår av kalkputs som inte hade kunnat uppfattas om inte takstolen varit öppen. På vinden över koret förekommer flera typer av snickarmärken, och vid södra korväggens nederkant finns

fragmentariska kalkmålningar, sannolikt draperimåleri från 1600-1700-tal. Även på triumfbågens undersida har man funnit spår av äldre kalkmåleri, dock överkalkade vid en renovering 1926. Vid en fasadrenovering 1971 knackades putsen ned och spår av äldre dörr- och fönsteröppningar framkom. Bland annat fann man sydportalen, en hög, smal, romansk port ungefär där det västliga fönstret på sydfasaden är beläget. Sydportalen sattes igen 1841, samtidigt som den nuvarande västportalen togs upp. Det fanns också en korportal vilket redovisas i form av en ristning i putsen. Fönstren var små och högt placerade. Vissa var förmodligen utvidgade redan under 1300- eller 1400-talet att döma av den spetsbågiga formen.

Under 1600-talets senare hälft skedde en rad förändringar, framförallt inne i kyrkan. På 1670-talet byggdes bänkarna, 1682 tillkom läktaren i väster och 1690-91 tillverkades den första predikstolen som placerades på sydsidan där ett fönster tas upp. Fasaderna tycks ha blivit putsade och avfärgade 1698. År 1747 utfördes ett större arbete som framförallt innebar att fönster togs upp i långhuset och likaså över altaret. Taket krävde ständigt underhåll och 1785 ersattes tegeltaket av ett spåntak, stora delar av takstolen byttes ut och innertaket försågs med ett trätunnvalv. 1839 inköptes från Skärkind den 1600-talspredikstol som står i kyrkan idag, och eventuellt inköptes även bänkarna från Skärkind vid denna tidpunkt. Samma år som västportalen togs upp, 1841, tillkom nya fönsteröppningar i långhuset och i absiden. De senare togs troligen upp för att ge mer ljus åt den nya altartavlan från 1841 av Per Berggren. Orgeln byggdes 1887 av orgelbyggare Carl Elfström i Ljungby, men verket ersattes av ett nytt 1955.

År 1926 gjordes en större renovering enligt ett program upprättat av artisten Gösta Sundvall från Rydsnäs. Bänkar och dörrar som tidigare varit målade i ekimitation blev blågrå, taket målades i en grå ton och läktarbarriärens girlandmåleri togs fram. Vid omkalkning av innerväggarna påträffades kalkmåleri på triumfbågens undersida och på tribunbågens sidor. Dessa överkalkades utan dokumentation, men lär ha bestått av geometriska mönster möjligen från romansk tid. Dagens utformning av kyrkorummet går till stor del tillbaka till arkitekten Claes Fraenkis renovering 1979. Antalet sittplatser minskades genom att bänkarna gjordes bekvämare, kyrkvärdsbänkarna förändrades och flyttades längre in i koret. Bänkarna målades i sin ursprungliga färgsättning, altaret återfick sitt medeltida utseende genom att en påmurning framtill togs bort, golvnivån utjämnades i koret, predikstolen sänktes och fick en ny trappa, under läktaren byggdes det in kapprum och förråd. Det fanns förslag på att flytta predikstolen till den norra sidan för att skydda träet från solens strålar, men detta avstyrktes då det visade sig att placeringen på sydsida var ursprunglig. 1990 fick altarnischen en prydnad i form av träskulpturen ”Den gode herden” av konstnären Eva Spångberg. Spångberg är verksam i Småland där ett flertal kyrkor smyckas av hennes träskulpturer. På grund av mögellukt tvingades man 1992 att bryta upp golvet och avlägsna sentida byggnadsavfall. I samband med detta gjordes en arkeologisk undersökning för att studera ett fundament under predikstolen. Det visade sig vara ett medeltida sidoaltare, och på motsatt sida fanns rester av ytterligare ett altare, sannolikt ett så kallat Mariaaltare som tycks vara ursprungligt. Det framkom också rester av triumfbågmuren. I övrigt restaurerades predikstolen, läktarbänkarna togs bort, vatten och avlopp drogs in i samband med att WC installerades.

Exteriör beskrivning

Kyrkan är placerad i öst-västlig riktning och består av rektangulärt långhus, smalare kor med absid samt sakristia på korets norrsida. Stommen består av gråsten, sockeln är oputsad, fasaderna spritputsade och avfärgade i vitt. Samtliga takfall är spånklädda och utgörs av branta sadeltak samt hjälmtak över absiden. På taken sitter tre järnvimplar av vilka åtminstone

två kan dateras till 1600-talets mitt. På absidtakets anslutning till östra kormuren har under senare tid upptäckts en tjärad bräda med inskriften ANO 174-. Huvudingången är placerad i väster och består av en stickbågig portal med en svartmålad dubbeldörr i trä med spegelindelning. Ovan porten finns ett lunettfönster med färgat antikglas i blyspröjs. En kalkstenshäll är placerad framför porten. Sakristian har egen ingång från öster, en liten stickbågig öppning med en svartmålad, panelklädd enkeldörr. På korets södra sida ses en svag ristning i putsen som markerar en igensatt portal. Portalerna och fönsteröppningarna har stickbågiga öppningar med slätputsade omfattningar. Fönstren är rektangulära, svartmålade träfönster med färgat antikglas i blyspröjs med stormjärn. Långhusets fönster är höga och symmetriskt placerade, övriga fönster är mindre. På korets sydsida finns ett litet, högt placerat fönster. Tak- och hängrännor är av svart galvaniserad plåt och även solbänkar är plåttäckta.

Interiör beskrivning

Långhuset är belagt med ett oljat trägolv med breda plankor, även i bänkkvarteren. Väggarna är vitputsade och taket består av ett vitmålat trätunnvalv. I väster finns en gråmålad dubbeldörr med spegelindelning. Innanfönstren har gråmålade bågar med klarglas i träspröjs.

Predikstolen från 1600-talets senare del är placerad längst fram i långhusets södra hörn, på platsen för ett medeltida sidoaltare vars fundament ännu finns kvar. Korgen och ljudtaket är flersidiga och bemålade i två blå kulörer med detaljer i brunrött, svart och guld samt med bibelcitat. Den nås via en omålad trätrappa från långhuset. De två slutna bänkkvarteren är väggfasta och löper ända ned till läktarunderbyggnaden i väster. De raka gavlarna och dörrarna är ljus grönmålade med grå över- och understycken. Dörrarna har svartmålade speglar med målad bänknumrering. Sitsar och ryggar är gråmålade. 1979 utvidgades en gammal läktarunderbyggnad och fick väggar av stående, vitmålad panel. Den inrymmer kapprum och elcentral på norra sidan, samt förråd, WC och läktartrappa på södra sidan. Innerdörrarna består av gråmålade spegeldörrar och ytterdörren är en gråmålad dubbeldörr med spegelindelning. Orgelläktaren från 1682 bärs upp av gråmålade pelare och har en låg, rak barriär med samma färgsättning som bänkarna, det vill säga ljus grön med svarta speglar med bemålade girlanger. Ett skyddsräcke av metall har satts på barriären pga dess låga höjd. På läktaren finns en gråmålad orgel med förgylld dekor vars fasad tillverkades av Carl Elfström 1887 och med utbytt orgelverk från 1955 av Åkerman och Lund.

Koret avdelas från långhuset av en spetsbågig triumfbåge och avslutas med en absid. Golvet är i samma nivå som långhuset och belagt med samma typ av oljat trägolv. Väggarna är vitputsade. Koret täcks av ett vitmålat trätunnvalv och absiden av ett vitputsat hjälmvalv. På korets södra sida finns ett litet, högt placerat fönster och därunder en hög och smal nisch i muren. Absiden har två sidofönster samt en mittplacerad nisch som markerar ett igensatt fönster. Liksom i långhuset är innanfönstren försedda med klarglas i ljusgrå bågar. Altaret är ett medeltida väggfast, murat och vitputsat altare med en kalkstensskiva som kan vara den ursprungliga. I absidnischen bakom altaret står träskulpturen "Den gode herden" från 1990 av Eva Spångberg. Altarringen är rundad och målad i en grå kulör med blått överstycke samt blått, textilklätt knäfall. Förgyllda skulpterade symboler och kannelerade pilastrar pryder dess framsida. En låg dopfunt i trä med svartfärgade partier står i korets södra del. Årtalet 1664 och namnet Petter Arendt finns snidat på dess ovansida. På var sida om altarringen finns två ovala nummertavlor med förgyllda ramar från 1700-talets senare del.

Sakristian ligger på korets norrsida och nås via en stickbågig öppning med en gråmålad trädörr, panelklädd mot koret. Den är gjord i ett stycke, dvs av en bräda, och har ett ålderdomligt utseende med ett äldre lås. Golvet är av samma typ som i långhuset, dvs oljat trägolv, och väggarna är vitputsade. Taket är kryssvälvt och mot norr finns en stickbågig fönsternisch med ett gallerförsatt rektangulärt fönster med klarglas. Mot öster finns en utgång med inner- samt ytterdörr målade i grått. Ett äldre träskåp som återfått sin tidigare gröna marmorering tjänar som förvaring för skrudarna. Här finns också ett enkelt altare samt ett litet väggsåp.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING

Kyrkan, kyrkogården, den fd likboden och klockboden utgör jämte skolan, de fd lärarbostäderna och det fd kommunalhuset exempel på ett administrativt sockencentrum av kulturhistoriskt intresse, som tillsammans med omgivande kulturlandskap med stensträngssystem och tillhörande boplatser är av riksintresse för kulturmiljövården.

Kyrkogården

Den kulturhistoriska bedömningen kompletteras efter avslutad kyrkogårdsinventering.

Kyrkobyggnaden

Gårdeby är en medeltida gråstenskyrka med rektangulärt långhus, smalare absidkor samt en senmedeltida sakristia i norr. Den uppfördes under 1200-talets senare del och är ett sent exempel på den romanska stilen. Byggnaden har en välbevarad romansk prägel med intakt planform och branta, spånklädda takfall. Absidens vind är ursprunglig och övrig takkonstruktion hör hemma i 1300-talet. Under fasadputsens tydliga rester av äldre dörr- och fönsteröppningar som tillsammans med det medeltida murverket utgör en viktig källa till kunskap om medeltida byggnadsteknik. På korvinden, triumfbågen och tribunbågen har man funnit spår av kalkmåleri och det är möjligt att allt ännu inte är upptäckt. Till den medeltida epoken hör altaret, samt rester av sidoaltaren vilket är sällsynt. Den senare tillkomna inredningen såsom dopfunten och predikstolen från 1600-talet, trätunnvalven och den väggfasta, slutna bänkinredningen från 1700-talet samt orgeln från 1800-talet speglar kyrkans olika tidsskikt. Predikstolens placering på den södra sidan är ett ålderdomligt drag som idag tillhör ovanligheterna.

Sammanfattning

- Kyrkomiljön utgör tillsammans med det omfattande stensträngssystemet med tillhörande boplatser ett område av riksintresse för kulturmiljövården.
- Gårdeby kyrka är en välbevarad representant för den romanska sockenkyrkan, med bibehållen planform, orörd absid och få genomgripande förändringar. De spånklädda takfallen bidrar till kyrkans ålderdomliga karaktär och är värda att värnas om.
- Kyrkans medeltida murverk, spår av dörr- och fönsteröppningar samt den medeltida takkonstruktionen utgör en källa till kunskap om medeltida byggnadsteknik och är viktiga för förståelsen av kyrkans äldsta period. Altaret och sidoaltarets fundament tillhör den medeltida inredningen. Även de bevarade spåren av kalkmåleri bör värnas om, såväl medeltida måleri som senare draperimåleri.

- Kyrkorummet har fått sin nuvarande prägel genom successiva förändringar, och inredningen speglar 1600-, 1700- och 1800-talets skiftande stilideal.

ÖVRIGT

Aktuella skyddsformer

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt Lagen om kulturminnen 4 kap. Kulturmiljön ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården, Gårdeby 91 Gårdeby kyrkomiljö, K13, är utvärderad som kulturhistoriskt värdefull miljö i kulturminnesprogrammet för Östergötland, utgivet av länsstyrelsen i Östergötland 1983.

Övriga inventeringar

Sedan 2002 pågående inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser i Östergötlands län, utförs av Östergötlands länsmuseum.

Prästgårdsinventeringen i Östergötlands län, utförd av Östergötlands länsmuseum 1978.

Skolinventeringen i Östergötlands län, utförd av Östergötlands länsmuseum 1978.

Källor

Antikvarisk-topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet

Bebyggelseregistret – kulturhistorisk bebyggelseinformation. Riksantikvarieämbetet

www.bebyggelseregistret.raa.se

Hertz, A-C, Gårdeby kyrka. Linköpings stifts kyrkor. 1996.

Natur Kultur, Kulturminnesprogram för Östergötland, utg. av Länsstyrelsen i Östergötlands län 1983.

Protokoll från dendrokronologisk provtagning i Gårdeby kyrka 2000-08-23, Länsstyrelsen Östergötland.

Ridderstad, Anton, Historiskt, Geografiskt och Statistiskt lexikon öfver Östergötland, A-L, Norrköping 1877.

Sveriges Bebyggelse, Östergötlands län, del III, Uddevalla 1950.

Östergötland, landskapets kyrkor. Red. Marian Ullén. Forskningsprojektet

Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Riksantikvarieämbetet 2004.

Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv

Kartor

Häradsekonomisk karta 1868

Ekonomisk karta, 1947 och 1981, blad 8G 6d Gårdeby

www.lantmateriet.se

Sammanställt av Östergötlands länsmuseum i maj 2005. Den kulturhistoriska bedömningen har utförts i samverkan med Länsstyrelsen i Östergötland.

HÄNDELSELISTA

Företeckningen gör inga anspråk på att vara komplett. Den bygger enbart på nedan redovisade källor och kan i framtiden komma att revideras.

- 1100-1199 Nybyggnad – kyrkan i sin helhet. Byggt av gråsten med långhus, lägre kor och absid. (AH)
- 1275-1350 Brand. (AH)
- 1350-1523 Nybyggnad – sakristia. (AH)
- 1587 Socknen blir eget pastorat. (AH)
- 1664 Fast inredning – dopfunt av trä tillverkades och skänktes av kapten Petter Arendt på Össby. (AH)
- 1665 Ändring, ombyggnad – fönster utvidgades vid predikstolen, sannolikt på södra sidan. (ÖLM)
- 1666 Specifika inventarier – vindflöjel av järn som ännu finns på plats. (AH)
- 1665-1699 Ändring – västgaveln vitmenades. (AH)
- 1668 Ändring, ombyggnad – interiör, koret byggs om av Jon Mårtensson i Banketorp. (AH)
- 1671 Fast inredning – nya bänkar på manssidan. (AH)
- 1675 Fast inredning – nya bänkar på kvinnosidan. (AH)
- 1681 Klockstapeln repareras av Peder Mölnare och Joen i Måstorpet. (AH)
- 1682 Fast inredning – läktare i långhusets västra del av Jon Snickare i Banketorp. (AH)
- 1690-91 Fast inredning – ny predikstol tillverkad av mästare Jon i Banketorp och målad av Johan Wass. (AH)
- 1694 Ändring - en vinkällare murad under sakristians golv. (AH)
- 1698 Ändring, ombyggnad, exteriör – fasaderna rappades och vitmenades (AH)
- 1720 Ändring, interiör – tegel inköptes för att reparera golven. (AH)
- 1730 Specifika inventarier – storklockan gjuten av Magnus Hultman. (AH)
- 1747 Ändring – tegeltaket lagas, fasaden putsas och avfärgas och likaså innerväggar, tegelgolvet ersattes med trägolv, utvidgande av de två västliga fönstren på södra

- sidan och upptagande av ett nytt på norra sidan samt över altaret, altaret flyttades in till muren och försågs med ny skiva, i koret togs vissa bänkar bort för att skapa mer plats, förbättring av panelning. (AH)
- 1748 Specifika inventarier – lillklockan gjuten av Magnus Hultman. (AH)
- 1754 Ändring – tegel inköptes för att ersätta det svampangripna golvet. (AH)
- 1759 Ändring – tegeltaket byts ut mot spån. (AH)
- 1762 Ändring, ombyggnad – fönsterförstoring i sakristian. (AH)
- 1770-1779 Vård och underhåll – koret och sakristian målades om. (AH)
- 1775-1799 Specifika inventarier – nummertavlor från 1700-talets senare del. (AH)
- 1785 Ändring, ombyggnad – kryssvalven tas bort och nytt spåntak läggs med välvd underpanel. (AH)
- 1787 Ändring – läktaren byggs om. (AH)
- c.1782 Ändring – sakristians golv fick nytt plankgolv och källaren fylldes igen med sand. (AH)
- 1839 Fast inredning – predikstol inköptes från Skärkind dit den skänktes i slutet av 1600-talet. Eventuellt inköptes även bänkarna från Skärkind vid denna tidpunkt. (AH, ÖLM)
- 1841 Ändring, ombyggnad – ingången till långhuset på sydväggen murades igen, och en ny ingång togs upp på den dittills orörda västgaveln. Långhusets sydfönster vidgades och i norr togs ett nytt fönster upp. I absiden togs två nya fönster upp, östfönstret murades igen på utsidan medan en fönsternisch sparades på insidan. Spåntaket lagades. (AH)
- 1841 Specifika inventarier – altartavlan ”Kristus i Getsemane” av Per Berggren. (AH)
- 1887 Ändring, ombyggnad, interiör – avskrankning vid ytterdörren för att erhålla en förstuga. (AH)
- 1887 Fast inredning – orgel av C Elfström i Linköping. (AH)
- 1896-97 Ändring, exteriör – kyrktaket, kyrkomuren och kyrkogårdsporten reparerades. Kyrkan rappades utvändigt och vitmenades invändigt. (AH)
- 1926 Ändring, restaurering, interiör – Invändig ommålning, taket som var vitt målades i grå ton, bänkar och dörrar som tidigare varit målade i ekimiterande färg blev gråblå, läktarbarriärens målade girlander togs fram, ett skåp i sakristian fick tillbaka den grönflamliga marmoreringen, golvet lades om i bänkkvarteren, på läktaren och i sakristian. På triumfbågens undersida och på tribunbågens sidor visade det sig finnas spår av äldre kalkmålningar vilka dock

- inte dokumenterades innan överkalkning. Program upprättat av artisten Gösta Sundvall och utfört av Mauritz Ekholm från Malmslätt. (AH, ATA)
- 1949 Teknisk installation – elektricitet installerades för uppvärmning, belysning och fläkt till orgeln, utfört av AEG. (AH)
- 1955 Ändring – ombyggnad av det befintliga orgelverket utfört av orgelfirman Åkerman och Lund, Stockholm. (ÖLM, ATA)
- 1971 Ändring, restaurering, exteriör – omputsning av fasaden. Vid putsens nedknackande framkom äldre fönster- och dörröppningar. Långhuset: den gamla sydportalen och ett gotiskt fönster snett ovanför det mellersta på södra långhusväggen. Koret: en korportal samt rester av ett romanskt fönster snett ovanför det nuvarande på södra korväggen. Absid: ett gotiskt fönster mot söder och rester av ett romanskt fönster i öster, och dessutom kan en dörr ha funnits på absidens norrvägg. Sakristian: ev. ett rundbågefönster. Tjärstrykning av spåntak, utbyte av plåt. Arkitekt Kurt von Schmalensee, ingenjör Nils Bergsten. (ATA, ÖLM, NT 1971-08-21)
- 1979 Ändring, restaurering, interiör – tak och väggar målades, bänkarna breddades och målades om i den ursprungliga färgsättningen, antalet sittplatser minskades till 125, kyrkvärdsbänkarna flyttades från triumfbågen längre in i koret och fick de demonterade långhusbänkarnas bänkstycken, altaret restaurerades och återfördes till sitt medeltida utseende genom att en påmurning togs bort framtill, altarringens knäfall fick ny klädsel, nivåskillnaden i korgolvet avlägsnades, ny predikstolstrappa, viss ny inbyggnad under läktaren innehållande kapprum och förrådsrum, predikstolen sänktes och konserverades, läktarbarriärens träräcke ersattes med stålräcke, ny läktartrappa, på vinden lades isoleringsmattor. Arkitekt Claes Fraenki, Norrköping. (AH, ÖLM, ATA)
- 1990 Specifika inventarier – träskulpturen ”Den gode herden” av konstnären Eva Spångberg invigs. (NT 1990-01-23)
- 1992 Ändring, restaurering – golvet bröts upp pga mögellukt, ventilationsöppningar borrades i kyrkans grund, borttagande av läktarbänkar, väggarna målades in- och utvändigt, ommålade av fönster, predikstolen restaurerades, indragning av vatten och avlopp, installerande av WC i läktarunderbyggnadens södra del. Arkeologisk förundersökning utförd av Östergötlands länsmuseum då man bl a fann fundament till det medeltida norra sidoaltaret och till en snävare triumfbåge. Utvändigt tjärades spåntaken, hänggrännor och stuprör anordnades på långhuset, solbänkarnas plåt utbyttes, avfärgning av fasaderna med kalkfärg. Klockboden har försetts med elektrisk klockringning med automatisk lucköppning. Programmet utarbetat av Tomas Lundin Arkitektkonsult AB, arbetet utfört av Wistings Byggnads AB, Måleri och fasad Bröderna Ek AB, Vikbolands Plåt AB (AH, ÖLM, ATA)
- 1995 Besiktning av kor- och långhusvindar tillsammans med länsstyrelsen. (AH muntligen)

- 2000 Dendrokronologisk undersökning utförd på uppdrag av Gårdeby församling.
(Pro)
- 2002 Anläggande av minneslund samt ny grind mot öster. (NT 2002-09-30)
- 2005 Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnaden och kyrkomiljön, utförd av Östergötlands länsmuseum på uppdrag av Linköpings stift.

Källor

AH - Hertz, A-C, Gårdeby kyrka. Linköpings stifts kyrkor. 1996.

ATA - Antikvarisk-topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet

Br - Bebyggelseregistret – kulturhistorisk bebyggelseinformation. Riksantikvarieämbetet
www.bebyggelseregistret.raa.se

Pro - Protokoll från dendrokronologisk provtagning i Gårdeby kyrka 2000-08-23,
Länsstyrelsen

Östergötland.

ÖLM –Östergötlands läns museums topografiska arkiv